

Jaarverslag Biografie Instituut 2006 - 2007

Biografie Instituut

Postadres

**Biografie Instituut
Rijksuniversiteit Groningen
Postbus 716
9700 AS Groningen**

Bezoekadres

**Faculteit der Letteren
Oude Kijk in 't Jatstraat 26
Bouwdeel 13.15
Kamer 379
9712 EK Groningen**

Telefoon

050-3635816 / 06-53216666

E-mail

Biografie.Instituut@rug.nl

Website

**www.biografieinstituut.nl
www.rug.nl/biografieinstituut**

Jaarverslag 2006 - 2007

RUG

Jaarverslag van het Biografie Instituut
1 september 2006 - 31 augustus 2007

Inhoudsopgave

Inleiding	7
------------------	---

Biografie Instituut

1.1 Medewerkers	9
1.2 Promovendi	9
1.3 Adviescommissies	10
1.4 Financiën	11
1.5 Website	11
1.6 Nieuwsbrief	12

Projecten

2.1 Biografieën	13
2.2 Familie-archief	23
2.3 Aspirant-biografen	23
2.4 Congressen	24
2.5 Congresbundels	25
2.6 Tweede leven	26
2.7 Digitaliseringsproject	26
2.8 Publicaties	27
2.9 Redacteurschappen en adviescommissies	33

Onderwijs en samenwerkingsverbanden

3.1 Begeleiding studenten	35
3.2 Leerstoel	35
3.3 Samenwerkingsverbanden	35
3.4 Biografisch Portaal	36

Publiciteit	37
--------------------	----

Bijlagen

Inleiding

Per 1 september 2004 is aan de Rijksuniversiteit Groningen het Biografie Instituut gevestigd. Dit jaarverslag biedt een overzicht van de voornaamste activiteiten, ontwikkelingen en werkzaamheden van het Biografie Instituut in zijn derde jaar.

Het Biografie Instituut is verbonden aan de Letterenfaculteit. De vestiging van het instituut werd financieel mede mogelijk gemaakt door de Stichting Democratie en Media. Het Biografie Instituut voert een strikt autonoom beleid.

De doelstellingen van het Biografie Instituut zijn:

- infrastructuur en inhoudelijke ondersteuning bieden aan academici die biografisch onderzoek doen,
- het stimuleren en ontwikkelen van theorievorming rond de biografie als wetenschappelijk genre.

Behalve promovendi begeleidt het Biografie Instituut ook studenten, die binnen het onderzoeksdomein van het instituut een afstudeerscriptie schrijven of een onderzoekscollege volgen. Zo is er onderzoek gedaan naar invloeden van theoretische literatuur over biografieën op gepubliceerde Nederlandse en buitenlandse biografieën, dat in juni 2007 uitmondde in een doctoraalscriptie. Komend collegejaar zal een promovenda uit Zuid-Afrika met ondersteuning van het instituut hier biografisch onderzoek doen en haar proefschrift schrijven.

In het kader van de theorievorming over de biografie stelt het Biografie Instituut zich ten doel wetenschappelijke congressen en symposia te organiseren, en streeft het de uitgave na van biografieën, congresbundels en wetenschappelijke artikelen. Hiertoe is er sinds 1 maart 2007 een nieuwe leerstoel ingesteld. Binnen het thema journalistiek, uitgeverij en sociaal-democratie doen medewerkers van het instituut de komende jaren onderzoek op diverse niveaus: naar bronnen, naar narratieve vormen en naar sociaal-culturele context. Daarnaast worden andere thema's geëxploreerd.

Dit jaar telde weer enkele vruchtbare activiteiten. Zo organiseerde het instituut wederom twee drukbezochte congressen en werden twee congresbundels gepubliceerd. Vanaf dit jaar wordt er aan zeven nieuwe projecten gewerkt, waarmee het totaal gestegen is naar twaalf.

Biografie Instituut

1.1 Medewerkers

De volgende personen zijn verbonden aan het instituut.

- Prof. dr. J.W. Renders, directeur (0,4 fte).
Als directeur heeft Hans Renders de dagelijkse leiding van het instituut.
- I.L. Hengeveld, coördinator (0,8 fte).
Als coördinator is Ilja Hengeveld belast met de dagelijkse, praktische coördinatie van het instituut.
- Drs. B.J. Smits, promovendus (0,9 fte).
Per 1 september 2005 is Boudewijn Smits aangesteld om de biografie van Loe de Jong te schrijven.
- Dr. H.J. Langeveld, onderzoeker (1 fte).
Per 1 december 2005 is Herman Langeveld aangesteld om de biografie van Willem Schermerhorn te schrijven.
- Dr. J.W. Stutje, postdoc (1 fte).
Per 1 september 2006 onderzoekt Jan Willem Stutje het leven van de Ferdinand Domela Nieuwenhuis.
- Drs. E.M. Rovers, promovenda (0,9 fte).
Per 1 september 2006 is Eva Rovers aangesteld om de biografie van Helene Kröller-Müller te schrijven.
- Drs. S. Haasnoot, promovenda (0,8 fte).
Per 1 november 2006 is Shirley Haasnoot aangesteld om de biografie van Anton Kröller te schrijven.

1.2 Promovendi

Het Biografie Instituut begeleidde in de periode 2006-2007 in totaal negen promovendi. Drie van deze promovendi zijn medewerkers van het instituut en de overige zes zijn buitenpromovendi die begeleid worden door het instituut. Een van de buitenpromovendi, Bart Slijper, is zojuist gepromoveerd.

- Van september 2005 tot juli 2009 is een promovendus aangesteld die de biografie van Loe de Jong gaat schrijven: Boudewijn Smits. Begeleidingscommissie: prof. dr. J.W. Renders, prof. dr. J.C.H. Blom (UVA) en prof. dr. P. Romijn (NIOD/UVA).
- Vanaf september 2006 is Eva Rovers aangesteld om de biografie van Helene Kröller-Müller te schrijven. Begeleidingscommissie: prof. dr. J.W. Renders en prof. dr. W.E. Krul.
- Vanaf november 2006 is Shirley Haasnoot aangesteld om de biografie van

Anton Kröller te schrijven. Begeleidingscommissie: prof. dr. P. Kooij en prof. dr. J.W. Renders.

Buitenpromovendi

Onder auspiciën van het Biografie Instituut werd in het afgelopen jaar een zestal buitenpromovendi begeleid:

- Manu van der Aa bereidt een biografie voor van Alice Nahon; begeleidingscommissie prof. dr. J.W. Renders, prof. dr. G.J. Dorleijn, drs. S.A.J. van Faassen (NLMD), prof. dr. D. de Geest (KUL) en dr. N.T.J. Laan (UVA).
- Erwin Buter doet onderzoek naar J.F. Ankersmit; begeleidingscommissie prof. dr. J.W. Renders.
- Jeroen Corduener schrijft een biografie van G.J. van Heuven Goedhart; begeleidingscommissie prof. dr. J.W. Renders, prof. dr. D.F.J. Bosscher, dr. H.J. Langeveld en dr. J.F.M.M. Perry (UM).
- Jan de Lang schrijft een biografie van F.C.H. Hirschmann; begeleidingscommissie prof. dr. J.W. Renders en dr. M.R. Doortmont.
- Onno Sinke doet onderzoek naar Radio Oranje; begeleidingscommissie prof. dr. J.W. Renders, prof. dr. J.C.H. Blom (UVA) en prof. dr. P. de Rooij (UvA).
- Op 10 mei 2007 is Bart Slijper gepromoveerd op zijn biografie van J.C. Bloem, promotor prof. dr. G.J. Dorleijn en copromotor prof. dr. J.W. Renders.

1.3 Adviescommissies

Het Biografie Instituut wordt in zijn ontwikkeling bijgestaan door een interne (RUG) en een externe adviescommissie.

In de interne adviescommissie hebben zitting: prof. dr. K. van Berkel, prof. dr. D.F.J. Bosscher, prof. dr. G.J. Dorleijn, prof. dr. M. Gosman, per 1 januari opgevolgd door prof. dr. H.W. Hoen, prof. dr. H.L.M. Hermans en dr. H.J. Langeveld.

De externe adviescommissie bestaat uit: drs. S.A.J. van Faassen (Nederlands Letterkundig Museum en Documentatiecentrum), dr. A.J.C.M. Gabriëls (Instituut voor Nederlandse Geschiedenis, Biografisch Woordenboek van Nederland), dr. K. Hilberdink (Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, biograaf van Paul Rodenko), dr. D. van der Meulen (*Biografie Bulletin*, biograaf van Multatuli), dr. J.F.M.M. Perry (Universiteit Maastricht, biograaf van W.H. Vliegen) en prof. dr. H. te Velde (Universiteit

Leiden). Deze twee adviescommissies staan onder voorzitterschap van prof. dr. J.C.H. Blom (UvA).

1.4 Financiën

Het Biografie Instituut wordt bij besluit van het faculteitsbestuur binnen de RUG financieel projectmatig behandeld. Dat wil zeggen: externe financiële middelen worden geworven ten behoeve van de financiering van de personele kosten van het Biografie Instituut, alsmede ter bekostiging van congressen, symposia en congressbundels.

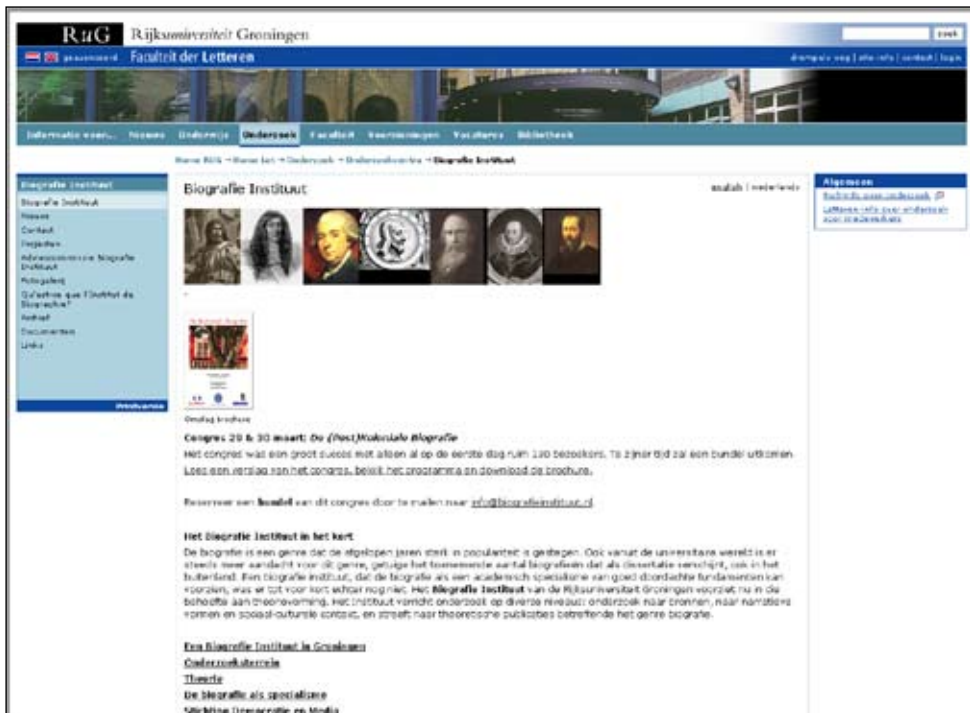
Voor het vijfjarig project van de biografie van Ferdinand Domela Nieuwenhuis is een Vidi-subsidie van NWO verworven. Voor het project voor de biografieën van Anton Kröller en Helene Kröller-Müller is naast de facultaire bijdrage (Onderzoekschool OGWG) een subsidie toegekend door Stichting Het Nationale Park De Hoge Veluwe en het Kröller-Müller Museum.

Andere projecten werden financieel gesteund door het Amsterdams Fonds voor de Kunst (AFK), Archief en Documentatiecentrum Nederlandse Psychologie (ADNP), uitgeverij Balans, Bert Schierbeekfonds, Stichting Democratie en Media, Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen (DNPP), Groninger Universiteitsfonds (GUF), Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG), Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde (KITLV), Metze Research, Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD), Nederlands Literair Productie- en Vertalingenfonds (NLPVF), Stichting Nicolaas Muleriusfonds, Posthumus Stichting, Vereniging KITLV, Vlaamse en Nederlandse Fonds voor de Letteren, Werkgroep Biografie van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde.

1.5 Website

Het Biografie Instituut heeft een eigen website: www.rug.nl/BiografieInstituut, ook bereikbaar via www.BiografieInstituut.nl. Op deze site is informatie te vinden over de doelstellingen en het onderzoeksterrein van het instituut, en informatie over lopende projecten. De site bevat tevens een nieuwsrubriek die minstens een keer per maand wordt geactualiseerd.

Sinds dit jaar staan op de site bovendien door het instituut geëntameerde digitale bestanden. Voorts is er een uitgebreide lijst met biografiegerelateerde links gemaakt, en kan men via de site contact opnemen met het instituut.

Schermafbeelding website

De website van het Biografie Instituut werd al direct vanaf oprichting het meest bezocht van alle onderzoeksites van de Rijksuniversiteit Groningen. Ook dit jaar weer, met ruim 35% van de bezoekers van alle onderzoeksites in het academiejaar 2006-2007. Dit is hetzelfde percentage als vorig jaar. Het aantal hits is gestegen van 15.000 vorig jaar naar 24.000 dit jaar.¹

1.6 Nieuwsbrief

Vanaf dit jaar kunnen geïnteresseerden op de hoogte gehouden worden van activiteiten van het instituut door middel van een nieuwsbrief die per email wordt verspreid. Momenteel wordt de nieuwsbrief aan ruim 600 personen verstuurd.

1: Bron: Google Analytics. Ruim 18.000 hits in negen maanden; geëxtrapoleerd naar een jaar: 24.000 bezoekers.

Projecten

2.1 Biografieën

Een van voornaamste doelstellingen van het Biografie Instituut, het begeleiden van biografen, kreeg in het academiejaar 2006-2007 zijn beslag door de begeleiding van Manu van der Aa (Alice Nahon), Erwin Buter (J.F. Ankersmit), Jeroen Corduwener (G.J. van Heuven Goedhart), Shirley Haasnoot (Anton Kröller), Eva Rovers (Helene Kröller-Müller), Bart Slijper (J.C. Bloem), Boudewijn Smits (Loe de Jong) en Jan Willem Stutje (F. Domela Nieuwenhuis).

J.C. Bloem

Bart Slijper (1963) schreef in de afgelopen jaren een biografie van Bloem onder de titel *Van alle dingen los. Het leven van J.C. Bloem*, verschenen in mei 2007 bij Uitgeverij De Arbeiderpers. De tweede druk van deze veelgeroemde biografie is in aantocht. Slijper werd onder auspiciën van het Biografie Instituut begeleid door prof. dr. G.J. Dorleijn en prof. dr. J.W. Renders.

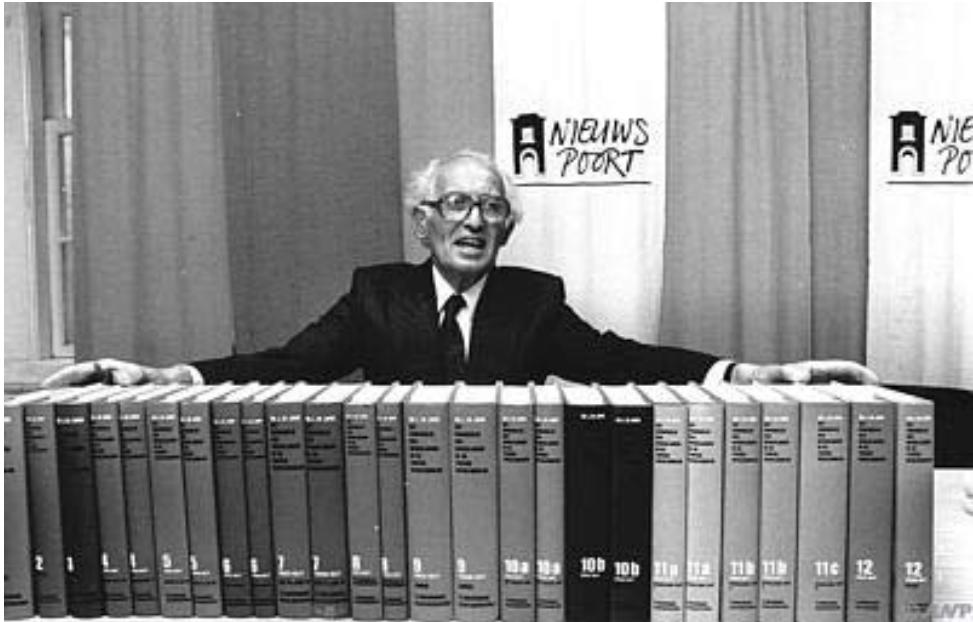
De dichter J.C. Bloem (1887-1966) geldt als een van de belangrijkste dichters van de twintigste eeuw. Kennelijk is de ontgoocheling die uit zijn weinig omvangrijke en geraffineerd-eenvoudige poëzie spreekt voor velen herkenbaar, want nog steeds wordt zijn *Verzamelde gedichten* met grote regelmaat herdrukt.

Zo geconcentreerd en kernachtig als Bloems poëzie is, zo losgeslagen was zijn leven, en dat is voor een biografie allerminst een nadeel. Een groot deel van zijn leven staat in het teken van onoverkomelijke geldzorgen en mateeloos alcoholgebruik. Bovendien kon hij er nooit helemaal aan wennen dat hij, net als iedereen, voor zijn inkomsten was aangewezen op een betrekking, bijvoorbeeld als griffier of als krantenredacteur. Vanwege de onoplosbaarheid van zijn problemen vluchtte deze ontwortelde negentiende-eeuwer weg in zijn bibliotheek, in nog meer alcohol en in gelukzalige gedachten over een geromantiseerd verleden.

Loe de Jong

Nooit eerder was een zo omvangrijke studie over een zo korte tijdspanne in de nationale geschiedenis geschreven door slechts één auteur die aan dit onderzoeksproject decennia onafgebroken heeft kunnen werken.

Hoe groot de kwaliteit van het standaardwerk *Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog* van Loe de Jong ook is, dit monument over de bezettingsjaren heeft aan actualiteit ingeboet. Hoewel geen enkele onderzoeker het zich tot in lengte van jaren zal kunnen permitteren om dit ijkpunt te negeren (zowel om de eigen visie in feiten te staven als om het werk te bekritisieren), is de serie op onderdelen weerlegd en gedateerd. Dit blijkt uit de receptiegeschiedenis van het werk waarvan een uitgebreide bloemlezing verscheen als veertiende en laatste deel (1991) van de serie. Daarnaast zijn in recentere monografieën nieuwe vragen gesteld die andere inzichten en feiten hebben opgeleverd.

Nadat de auteur zich meer dan een decennium uit het publieke leven had teruggetrokken en in 2005 overleed, biedt een bijzonder aspect van dit levenswerk zich aan voor nader onderzoek: elke publieke discussie over de Tweede Wereldoorlog sinds 1945 was op de een of andere manier verbonden met Loe de Jong. Toen het laatste, dertiende deel van de serie (1988) verscheen had De Jong vrijwel een halve eeuw lang in het brandpunt gestaan

van de collectieve verwerking van het oorlogsverleden. De Jongs wetenschappelijke professionaliteit is onwrikbaar verbonden met het uitdragen van democratisch burgerschap. Hij heeft daarom geprobeerd de regie over dit onverwerkte verleden naar zijn hand te zetten. Als geschiedschrijver, publieke persoon bekend van krant, radio, film en tv en als directeur van het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie (RIOD) wist hij een markant stempel te drukken op de collectieve beeldvorming over de Tweede Wereldoorlog. Ook zijn socialistische politieke overtuiging, zijn vooroorlogs journalistiek werk als buitenlandredacteur van opinieblad *De Groene Amsterdammer* en zijn persoonlijke ervaringen tijdens de oorlog als (geassimileerde) jood hebben bijgedragen aan zijn onverzettelijke overtuiging dat hij een morele verplichting had om gerechtigheid te laten zegevieren over het kwaad van het nationaal-socialisme in het naoorlogse Nederland.

In dit onderzoek wordt een poging ondernomen om de positie en invloed te evalueren die De Jong heeft gehad op ingrijpende nationale thema's en incidenten als de buitenlandjournalistiek ten tijde van het neutrale Nederland in de tweede helft van de jaren dertig en gedurende de Koude Oorlog in de jaren vijftig en zestig, de geallieerde propaganda tijdens de bezetting, het voortdurende goed-fout debat, de Drie van Breda en de deconfiture van de bekende ARP-politicus Willem Aantjes. Vanuit het perspectief van de biografie kan worden belicht hoe zijn opinies zijn gevormd, welke cultuurhistorische factoren hebben ingewerkt op zijn meningsvorming, van welk netwerk hij deel uitmaakte en wat de rol van de journalistiek daarbij is geweest. Deze studie is van betekenis voor de geschiedenis van de opinievorming en de maatschappelijke werking van de journalistiek in de tweede helft van de twintigste eeuw in Nederland.

Ferdinand Domela Nieuwenhuis

Weinigen hebben in de arbeidersbeweging zo tot de verbeelding gesproken als Ferdinand Domela Nieuwenhuis (1846-1919). Vanaf 1 september 2006 onderzoekt dr. Jan Willem Stutje het leven van de aartsvader van het Nederlandse socialisme. Het project wordt mogelijk gemaakt door een zogenaamde Vidi-subsidie van de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO).

Vanuit een vijftal nieuwe invalshoeken tracht Stutje het gangbare beeld aan te vullen en te corrigeren. Centraal staan Domela's charisma, het romantisch revolutionaire engagement, de orale cultuur en de internationale contacten. Zijn leiderschap wordt vergeleken met dat van tijdgenoten in eigen land, onder wie Abraham Kuyper en Pieter Jelles Troelstra, maar ook met buitenlandse geestverwanten als César de Paepe en Ferdinand Lassalle. Stutje schreef eerder biografieën van de Nederlandse communist Paul de Groot en de Vlaamse marxistische econoom en historicus Ernest Mandel. Het project heeft een looptijd van vijf jaar.

Helene Kröller-Müller

Tussen 1907 en 1938 stelde Helene Kröller-Müller een verzameling moderne beeldende kunst samen die op dat moment in West-Europa haar weerga nauwelijks kende. In eerste instantie verzamelde zij vanuit persoonlijke interesse, welke werd aangewakkerd door de kunstpedagoog H.P. Bremmer. Maar al snel, in 1911, ontstond bij haar het idee om voor de verzameling een museum te laten bouwen. Hiermee heeft zij de gemeenschap een 'monument van cultuur' willen nalaten, bestaande uit haar verzameling als een afspiegeling van

de twee polen waarbinnen de kunst zich volgens haar bewoog: het realisme en het idealisme (of wat tegenwoordig abstractie wordt genoemd). Dit doel heeft grote gevolgen gehad voor de wijze waarop Kröller-Müller haar collectie verder heeft uitgebreid: niet langer liet zij zich leiden door persoonlijke smaak, maar door de vraag of kunstwerken 'eeuwigheidswaarde' hebben.

Wie was deze vrouw, die pas op latere leeftijd een liefde voor kunst opvatte om vervolgens ieder aspect van haar leven en een aanzienlijk deel van

het familiekapitaal in dienst hiervan te stellen? De kunsten speelden in de eerste veertig jaar van Krölller-Müllers leven nauwelijks een rol, waarom vertaalde haar ambitie zich dan toch in een kunstverzameling? En welke rol speelden haar echtgenoot Anton Krölller, de kunstpedagoog Bremmer en haar vertrouweling Sam van Deventer in haar leven en in de vorming van haar ideeën over kunst? Deze biografie zal enerzijds trachten dergelijke vragen over de persoon Krölller-Müller te beantwoorden. Anderzijds wordt de verzamelaar Krölller-Müller onderzocht; er wordt gekeken in welke mate zij exemplarisch was voor de Nederlandse (en eventueel West-Europese) verzamelaar van moderne kunst aan het begin van de twintigste eeuw.

Hoewel al eerder studies zijn verschenen over Helene Krölller-Müller, is er een lacune die opgevuld moet worden. De biografie van Helene Krölller-Müller die Sam van Deventer in 1956 publiceerde is gedegen en nauwgezet, maar heeft een sterk persoonlijke inslag en wekt daardoor (wellicht ten onrechte) een schijn van subjectiviteit. Twee meer recente publicaties over Helene Krölller-Müller profileren zich expliciet als schets. Een diepgravende, wetenschappelijke biografie die het leven en werk van Helene Krölller-Müller in beeld brengt, kan de eerder genoemde lacune opvullen.

Alice Nahon

Behalve Guido Gezelle verkocht geen enkele Vlaamse dichter meer bundels dan Alice Nahon (1896-1933). Haar poëzie werd ook enthousiast onthaald door de literaire kritiek in Vlaanderen en Nederland. Toch wordt haar werk nu afgedaan als sentimenteel gerijmel of ‘*Gartenlaubepoëzie*’, zoals Paul van Ostaïjen het noemde. Manu van der Aa schrijft haar biografie. Hij zal onder meer aandacht besteden aan haar functioneren in de literaire wereld, aan haar relatie tot het Vlaams-nationalisme en aan haar voor die tijd onconventionele houding tegenover seksualiteit en relaties.

Van der Aa is tijdens dit project als toegevoegd onderzoeker werkzaam voor het Biografie Instituut. Dit project ging per 1 september 2006 van start en wordt mogelijk gemaakt door subsidies van het Vlaamse en Nederlandse Fonds voor de Letteren en het Amsterdams Fonds voor de Kunst (AFK).

Frederik Christiaan Hendrik Hirschmann

Het project behelst een biografisch onderzoek met een koloniaalmilitair-historische inslag. Centraal staat de mate waarin Frederik Christiaan Hendrik Hirschmann exemplarisch was voor de Nederlandse, aan de Koninklijke Militaire Academie te Breda opgeleide, officier van het KNIL in een drietal decennia rond 1900.

Uiteraard wordt ingegaan op de persoon Hirschmann, maar de kern van het onderzoek beschrijft zijn plaatsingen en zijn omgevingsfactoren. In het bijzonder betreffen die zijn familie, de hem omringende bureaucratistische systemen, waaronder de organisatie van het KNIL en het Ministerie van Koloniën, evenals overige werkomstandigheden.

Hirschmann was geen beroemdheid en werd gepensioneerd in de rang van luitenant-kolonel. Over beroemdheden in het KNIL zijn enkele biografieën verschenen. Maar biografieën die zich in detail richten op de ‘gemiddelde’ officier van het Oost-Indisch Leger zijn er niet. Een biografie die het leven en werk van Frederik Christiaan Hendrik Hirschmann zo compleet mogelijk in beeld brengt, zou deze lacune kunnen opvullen.

Tot het leven en het werk van Hirschmann behoren ook zijn activiteiten na de afsluiting van zijn militaire carrière. Hij is 28 jaar ‘expat’ geweest, als gevolg waarvan men zou kunnen verwachten dat hij bij terugkeer met twee linkerhanden in de Nederlandse samenleving zou komen te staan. Het tegendeel is het geval geweest. Hij werd achtereenvolgens belastinginspecteur en burgemeester. Dit zijn functies waartoe in een aantal opzichten ruime kennis van en inzicht in de hoedanigheden van de samenleving noodzakelijk zijn.

Uiteindelijk zal worden nagegaan welke de betekenis en de invloed van de persoon en de functionaris Hirschmann zijn geweest. Hier zal de waarschijnlijkheid, dat hij er aan toe bijgedragen heeft dat de kolonie Suriname niet reeds in het begin van de twintigste eeuw voor Nederland verloren ging, een plaats krijgen. Daarnaast komt zijn geslaagde streven aan bod om het

eiland Terschelling uit zijn door hoge werkloosheid ontstane lethargie te bevrijden.

Gerrit Jan van Heuven Goedhart

Van Heuven Goedhart werd in 1901 in Bussum geboren als zoon van een boekhandelaar, die later dominee werd. Na een studie rechten in Leiden, werd Van Heuven Goedhart aangenomen bij *De Telegraaf*. Binnen enkele jaren maakte hij deel uit van de hoofdredactie, vanaf 1930 was hij enig hoofdredacteur. In 1933 werd hij door eigenaar H.C.M. Holdert ontslagen, onder meer omdat Van Heuven Goedhart zich verzette tegen een te pro-Duitse koers van de krant.

Een maand later werd hij hoofdredacteur van het *Utrechtsch Nieuwsblad*. Die krant bouwde hij uit tot een vooraanstaand dagblad met landelijke uitstraling. De hoofdredacteur nam stelling tegen opkomend nazisme, zowel in Duitsland als in Nederland. In mei 1940, kort na de Duitse inval, werd hij om die reden ontslagen. Hij raakte betrokken bij het verzet en vanuit die positie kwam hij in contact met de illegale krant *Het Parool*. Van Heuven Goedhart leidde *Het Parool* vanaf 1942 tot hij medio 1944 moest vluchten, omdat de Duitse bezetter hem op de hielen zat. Hij wist door een spectaculaire tocht naar Londen te ontkomen, waar hij binnen een maand benoemd werd tot minister van Justitie in het kabinet Gerbrandy. In februari 1945 werd hij bewust overgeslagen voor een nieuwe benoeming in wat later het laatste oorlogskabinet Gerbrandy zou blijken.

Terug in Nederland werd hij na de bevrijding hoofdredacteur van *Het Parool*, maar hij maakte tegelijkertijd internationaal carrière. Van Heuven Goedhart maakte deel uit van de Nederlandse delegatie naar de Verenigde Naties. Op 1 januari 1951 werd hij benoemd tot Hoge Commissaris voor de Vluchtelingen van de net opgerichte UNHCR. Dat zou hij tot aan zijn dood op 8 juli 1956 blijven.

Radio Oranje

Toen de Tweede Wereldoorlog uitbrak werd radio beschouwd als een volwaardig wapen, net zo belangrijk als de landmacht, de luchtmacht of de vloot. Radio was beter dan enig ander medium in staat om een levensecht beeld op te

roepen van een gebeurtenis en de luisteraar hier emotioneel bij te betrekken. De geallieerden gebruikten de radio in de oorlog om de bevolking van het bezette Europa moed in te spreken, instructies te geven en nieuws te verstrekken. Beroemdheden als de schrijver Thomas Mann en de antropoloog Claude Lévi-Strauss leenden hun stem aan de geallieerde zaak. Voor de Nederlandstalige radio vochten de schrijvers A. den Doolaard en Herman de Man en de journalisten Loe de Jong en Henk van den Broek op hun manier voor een geallieerde overwinning. Zij spraken voor Radio Oranje, het radiostation dat in juli 1940 door de Nederlandse regering in ballingschap in Engeland werd opgericht om contact te houden met de bevolking in bezet Nederland. Als regeringsomroep had Radio Oranje een gezag dat andere Nederlandstalige radiostations zoals de Nederlandse afdeling van de BBC of het WRUL-station uit Boston ontbeerden.

Sinke bestudeerde archieven in Berlijn, Londen, Tel Aviv en spoorde nog levende medewerkers op in Nederland en daarbuiten, op zoek naar het verhaal achter de uitzendingen. Hij probeert te achterhalen wat de regering precies probeerde te bereiken met Radio Oranje, met welke problemen Radio Oranje worstelde en hoe de uitzendingen werden ontvangen door de luisteraars. Uit zijn naspeuringen blijkt dat Radio Oranje behalve gerespecteerd ook omstreden was tijdens de bezetting. Zijn onderzoek werpt een nieuw licht op de verhouding tussen de regering in ballingschap en het verzet in Nederland, de ontwikkeling van de Nederlandse radiojournalistiek in de jaren 1935-1945 en leidt tot een beter begrip van propaganda in oorlogstijd.

Tot nu toe ontbreekt een wetenschappelijke studie die de geschiedenis van Radio Oranje in al haar aspecten belicht. De meeste boeken, zijn autobio-

grafieën van betrokkenen of besteedden slechts summier aandacht aan Radio Oranje. Loe de Jong stipt in de verschillende delen van *Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog* de geschiedenis en het beleid van Radio Oranje slechts kort aan. Het meest uitgebreid is nog de scriptie van de Duitse student Communicatiewetenschappen Martin Bott. Hij heeft echter geen onderzoek gedaan in Engelse archieven naar de Engelse invloed op de uitzendingen van Radio Oranje, een belangrijk gemis aangezien Radio Oranje alleen bij de gratie van de Engelsen mocht uitzenden.

Willem Schermerhorn

Lang zag het er naar uit dat de boerenzoon Willem Schermerhorn niet door een politieke, maar door een wetenschappelijke loopbaan bekendheid zou verwerven. Reeds op 31-jarige werd hij hoogleraar aan de Technische Hogeschool te Delft; als pionier van de luchtkartering zou hij internationale erkenning vinden. Maar aan het einde van de jaren dertig raakte hij zijdelings bij de politiek betrokken, toen hij voorzitter werd van Eenheid door Democratie, een beweging die zich tot taak stelde de opmars van de NSB tot staan te brengen. Aan dit voorzitterschap had Schermerhorn zijn opsluiting tijdens de bezetting, met vele andere vooraanstaanden, in het gijzelaarskamp in Sint Michielsgestel te danken. Hier werd Schermerhorn leider van de gijzelaars; onder hen ontstond het idee dat hij de geschikte figuur zou zijn om als premier inhoud aan de politieke en maatschappelijke vernieuwing na de bevrijding te geven.

In de vroege zomer van 1945 benoemde koning Wilhelmina hem, samen met Willem Drees, tot formateur van een kabinet van ‘Herstel en Vernieuwing’; Schermerhorn werd minister-president. In het jaar waarin Schermerhorn premier was, kwam ook de Partij van de Arbeid tot stand, als belichaming van de vernieuwing op politiek terrein. Maar bij de Kamerverkiezingen van 1946 bleek dat deze vernieuwing slechts door een minderheid van de Nederlandse bevolking werd gewenst; ook op politiek terrein keerden de vooroorlogse verzuilde kaders terug. Schermerhorn kon niet terugkeren als minister-president, en ook was er voor hem geen andere post in het nieuwe kabinet weggelegd.

Als voorzitter van de Commissie Generaal werd hij naar Nederlands-Indië gezonden om te trachten in overleg met de leiders van de Republiek Indonesia een vreedzame oplossing voor het dekolonisatievraagstuk te vinden. Zo kwam in november 1946 het akkoord van Linggadjati tot stand. Maar

doordat beide partijen zich niet aan de bepalingen van het akkoord hielden, mislukte Schermerhorns politiek, en werd door Nederland toch voor een gewelddadige ‘oplossing’ gekozen in de vorm van de eerste ‘politieele actie’ (juli 1947). Daarmee was Schermerhorns politieke rol uitgespeeld; na zijn terugkeer naar Nederland waren er geen belangrijke politieke functies meer voor hem weggelegd en besloot hij naar de wetenschap terug te keren. Pas de publicatie, in 1970, van het dagboek dat Schermerhorn in 1946-1947 in Batavia had bijgehouden, deed de belangstelling voor zijn persoon – tijdelijk – terugkeren.

Anton Kröller

De naam van Anton Kröller is bij een groot publiek alleen nog bekend vanwege zijn echtgenote Helene Kröller-Müller, die met het geld van haar man haar wereldberoemde kunstverzameling opbouwde. Toch was deze Rotterdamse ondernemer in de eerste helft van de twintigste eeuw een van de rijkste, machtigste en meest omstreden mensen van Nederland. Voor de Eerste Wereldoorlog was Kröller een succesvol zakenman, tijdens de oorlog bepaalde hij met een kleine groep zakenlieden voor een groot deel de Nederlandse buitenlandse en economische politiek. In deze oorlogsjaren verwierf hij zich de bijnaam ‘ongekroonde koning van Nederland’.

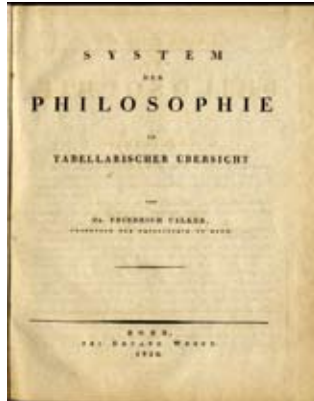

Die reputatie bleef hij in de jaren twintig waarmaken, met het wereldomspannend bedrijf Müller & Co, een groot aantal commissariaten, betrokkenheid bij het ontstaan van Hoogovens en KLM, een kilometers ver strekkend landgoed De Hoge Veluwe, een warme vriendschap met de Duitse prins Hendrik en de internationaal opzien barend kunstcollectie van zijn vrouw. In deze crisisjaren raakte zijn bedrijf echter in zwaar weer. Torenhoge schulden aan de Rotterdamsche Bankvereniging (Robaver), de bank waarvan Kröller ook commissaris was, leidden bijna tot het faillissement van zowel Robaver als Müller & Co.

Dit onderzoek naar Anton Kröller richt zich op de wisselwerking tussen de opmerkelijke persoonlijkheid van deze ondernemer en zijn geruchtmakende publieke leven, met nadruk op de opkomst en neergang van het bedrijf Müller & Co.

2.2 Familie-archief

Vorig jaar is een archief geschonken van de familie Van Calker/Clemens Schröner over een periode van twee eeuwen. Ilja Hengeveld is begonnen met de inventarisatie hiervan. Hier kan wellicht een project voor een familie-biografie uit voortkomen.

Links: *Geschiedenis van de muziekschool te Groningen* door E. Clemens Schröner (ongepubliceerd).

Rechts: publicatie van F. [van] Calker (1820).

2.3 Aspirant-biografen

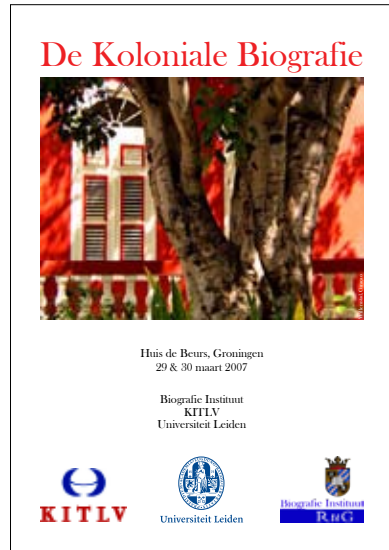
Het Biografie Instituut blijkt een grote aantrekkingskracht te hebben op onderzoekers c.q. aspirant-biografen. Gemiddeld meldden zich maandelijks drie aspirant-biografen. Sommige voorstellen werden direct afgewezen, omdat ze niet stroken met de inhoudelijke doelstellingen van het instituut, of anderszins omdat er te weinig gronden zijn om gekwalificeerde begeleiding via het Biografie Instituut te mobiliseren of omdat het voorgestelde onderzoek zich richt op een periode waar het instituut zich niet op concentreert. Verzoeken om begeleiding van welke aard dan ook buiten het promotietraject werden niet in behandeling genomen, studenten uitgezonderd. Wel werden, desgevraagd, adviezen gegeven aan reeds gepromoveerden die biografisch onderzoek willen doen.

Selectie

De selectie van alle aspirant-biografen vond plaats op basis van een werkplan. De intensiviteit van het selectieproces vormt een punt van zorg, omdat de selectiewerkzaamheden een grote druk leggen op de formatiecapaciteit van het instituut. Desalniettemin heeft het Biografie Instituut veel tijd gestoken in initiatieven die moeten leiden tot promotieplaatsen, om op die wijze het eigen beleid van het instituut gestalte te kunnen geven. De promotieplaatsen ten behoeve van de projecten Loe de Jong, Anton Kröller, Helene Kröller-Müller en Alice Nahon zijn daar succesvolle voorbeelden van.

2.4 Congressen

Dit jaar heeft het Biografie Instituut weer twee succesvolle congressen georganiseerd: Op 10 november 2006 een congres over de ondernemersbiografie en in maart 2007 een tweedaags congres over de koloniale biografie.

De Ondernemersbiografie - Mythe & Werkelijkheid

Op 10 november organiseerde het Biografie Instituut in samenwerking met het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis en Metze Research een congres over de ondernemersbiografie met ruim 120 bezoekers.

Het congres met als thema Mythe & Werkelijkheid had ten doel verleden, heden en toekomst van de ondernemersbiografie aan de orde te stellen. Vragen die tijdens dit congres onder de loep werden genomen zijn onder meer: Wat zijn de specifieke kenmerken van een ondernemersbiografie? Wat is de meerwaarde van de ondernemersbiografie voor de sociale en economische geschiedschrijving? Wie schreven en schrijven ondernemersbiografieën? Met welke motieven en voor wie? Wat leverden hun inspanningen op? Heeft de ondernemersbiografie een belang dat strijdig is met dat van het bedrijfsleven? Wat zijn de toekomstperspectieven voor de ondernemersbiografie? En ook: van welke ondernemers zou een biografie geschreven moeten worden?

Dit congres werd financieel ondersteund door het IISG, Metze Research, Posthumus Stichting, Werkgroep Biografie, Uitgeverij Balans en Onderzoeksschool OGWG (RUG). Een verslag vind u als bijlage achterin dit jaarverslag.

De Koloniale Biografie

Op 29 en 30 maart 2007 organiseerde het Biografie Instituut in samenwerking met het Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde (KITLV) en het Instituut voor Geschiedenis van de Universiteit Leiden een tweedaags congres over de (post)koloniale biografie. Alleen al op de eerste dag waren er 130 bezoekers. Tijdens dit congres stonden biografieën-in-wording van vooraanstaande personen uit de Nederlandse (post)koloniale geschiedenis centraal. De aandacht voor het persoonlijke van een mensenleven biedt een aantrekkelijk perspectief voor de reconstructie van de bijzondere invloed en impact die individuen op de geschiedenis hebben gehad.

Vertegenwoordigers van een aantal sociaal-maatschappelijke groepen werden tijdens dit congres in het licht gezet. Zo werd aandacht geschonken aan 'ideaaltypen' als de strijder, de verheffer, de literator, de adviseur, de politicus, de denker, de held, de ontdekkingsreiziger, de activist, de militair, de homo universalis, de dichter en de internationalist. Cruciaal is de vraag of deze individuen representatief kunnen worden geacht voor hun geestverwanten, hun generatie en de socio-economische groep waaruit zij voortkomen. De voordrachten werden in een breder kader geplaatst door ze te verbinden met de nationale heldencultuur van Indonesië en de *state of the art* van de biografische traditie in Indonesië, Suriname, de Nederlandse Antillen en Aruba.

Dit congres werd financieel ondersteund door het KITLV, Vereniging KITLV, Bert Schierbeekfonds, Stichting Groninger Universiteitsfonds (GUF) en Onderzoekschool OGWG (RUG). Een verslag vind u als bijlage achterin dit jaarverslag.

2.5 Congresbundels

In maart 2007 verscheen de congresbundel *Psychologie en Biografie* bij Uitgeverij Boom, met bijdragen van de sprekers van het gelijknamige congres in mei 2005. Deze bijdragen staan onder redactie van Jacques Dane en Hans Renders.

Tevens is in maart 2007 bij Uitgeverij Boom de congresbundel *Privé in de Politieke Biografie* verschenen, onder redactie van Hans Renders en Gerrit Voerman. Deze bundel is officieel gepresenteerd op 26 april in Den Haag, waarbij het eerste exemplaar aan Jan Marijnissen zou worden aangeboden. De publicaties worden opgenomen in een nieuw op te zetten reeks *Biografische Studies*. De omslagen zijn als bijlage bijgevoegd.

2.6 Tweede leven

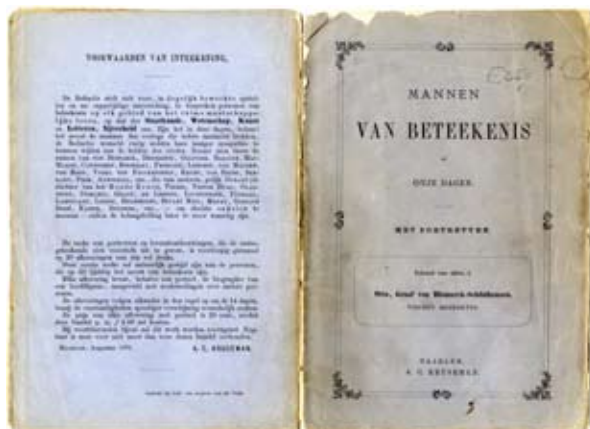
In de reeks *Tweede Leven* verschijnen onder redactie van het Biografie Instituut bij uitgeverij De Bezige Bij biografieën, afwisselend uit Nederland en daarbuiten, met een voorbeeldfunctie. Tot op heden verschenen de volgende delen: de biografie van Sigmund Freud door Peter Gay en de biografie van Hans Andreus door Jan van der Vegt. In oktober 2007 zal de herdruk van de door Hans Renders geschreven biografie van Jan Hanlo verschijnen.

2.7 Digitaliseringsproject

In samenwerking met het digitaliseringsbedrijf BoekopCD is een digitaliseringsproject opgezet, gecoördineerd door Ilja Hengeveld. Het doel van dit project is om snellere en gemakkelijkere toegang tot biografisch onderzoekmateriaal te verkrijgen. Als eerste is de serie *Mannen van Beteekenis in onze dagen. Levensschetsen met portretten* (1870-1895) gedigitaliseerd. Deze serie bestaat uit 25 boekdelen met in totaal bijna 10.000 pagina's. Met het digitaliseren van de vervolgsérie *Mannen en Vrouwen van Beteekenis in onze dagen. Levensschetsen en portretten* is reeds begonnen (19 delen).

In samenwerking met de Universiteitsbibliotheek van de RUG worden deze series op het interne universiteitsnetwerk beschikbaar gesteld voor onderzoek, te vinden via de website van het Biografie Instituut. Volgend jaar zal begonnen worden met het 25-delige *Geschiedkundig woordenboek of beknopte levensbeschrijvingen van mannen, die, van het begin der wereld tot op onze tijd, zich door vernuft, begaafdheden, deugden, dwalingen of misdaden hebben beroemd of berucht gemaakt; voorafgegaan door eene tijdrekenkundige verhandeling, om de verschillende artikelen in het Woordenboek verspreid, tot een geschiedkundig geheel te maken* (1828-1848) van F.X. de Feller.

Eerste deel van het gelijknamige tijdschrift dat vooraf ging aan de gebonden delen van *Mannen van Beteekenis in onze dagen*.

2.8 Publicaties

Wetenschappelijke publicaties

- Langeveld, Herman, 'Zonen van hetzelfde huis. Willem en Dirk Schermerhorn tussen Christendom en communisme', in: George Harinck (red.), *Strijd om de ziel. Christendom en communisme in de twintigste eeuw*, Amsterdam 2007, p. 9-15.
- Renders, Hans, 'De biografische methode', in: Gerrit Voerman en Dirk Jan Wolfram [ed.], *Kossmann Instituut. Benaderingen van de geschiedenis van politiek*, Kossmann Instituut, Rijksuniversiteit Groningen 2006, p. 39-42.
- Renders, Hans & Jacques Dane, 'Biografie & Psychologie', in: idem, *Biografie & Psychologie*, Uitgeverij Boom/Biografie Instituut, Amsterdam 2007, p. 7-22.
- Renders, Hans, 'Privé in de politieke biografie', in: idem, *Privé in de politiek biografie*, Boom/Biografie Instituut, Amsterdam 2007, p. 7-13.
- Renders, Hans, 'Het zelfbewustzijn van de biograaf. Waarom de biografie geen roman is', in: *Zacht Lawijd, cultuur-historisch tijdschrift* 6(2007)2, januari, p. 67-81.
- Renders, Hans, 'Oude levens, nieuwe kwesties', in: Rob Bindels en Ben van Melick (red.), *Oude levens, nieuwe kwesties*, Maastricht [augustus] 2007, p. 6-22.
- Slijper, C.A., *Van alle dingen los. Het leven van J.C. Bloem*, De Arbeiderspers, Amsterdam 2007, 390 blz.
- Stutje, J.W., *Ernest Mandel. Rebel tussen droom en daad*, Houtekiet, Antwerpen 2007, 475 blz.
- Stutje, J.W., en M. van der Linden, 'Ernest Mandel and the Historical Theory of Global Capitalism, editorial introduction', in: *Historical Materialism*, 15(2007)1, p. 37-47.
- Stutje, J.W., 'Concerning Der Spätkapitalismus: Mandel's quest for a Synthesis of Late Capitalism', in: *Historical Materialism*, 15(2007)1, p. 167-199.

Vakpublicaties

- Haasnoot, S. en H. Kaal, 'De politicus Ed van Thijn 1983-1994. "Racisme raakt me in in mijn bestaan"', in Dirk Wolthekker (red), *Een keten van macht. Amsterdam en zijn burgemeesters vanaf 1850*, Balans, Amsterdam 2006, p. 237-251.
- Haasnoot, S. en H. Kaal, 'Het goede fatsoen van Schelto Patijn 1994-2001. "Dit is geen baan voor een lichtgewicht"', in Dirk Wolthekker (red), *Een keten van macht. Amsterdam en zijn burgemeesters vanaf 1850*, Balans, Amsterdam 2006, p. 252-262.
- Haasnoot, S. en H. Kaal, 'Teambuilder Job Cohen vanaf 2001. "Zalvende hopman van de multiculturele samenleving"', in Dirk Wolthekker (red), *Een keten van macht. Amsterdam en zijn burgemeesters vanaf 1850*, Balans, Amsterdam 2006, p. 263-274.
- Haasnoot, S., 'Ondernemer van de oude stempel. Paul Fentener van Vlissingen', in: *De Groene Amsterdammer* 29-12-2006.

- Langeveld, Herman, 'Een late brief van Colijn uit Ilmenau', in: *Nederlands Dagblad* 18-11-2006.
- Langeveld, Herman, 'Beeld van de NSB behoeft geen bijstelling', in: *NRC Handelsblad* 12-12-2006.
- Langeveld, Herman, 'De levensbeschrijving als vergrootglas. Het nut van de politieke biografie', in: Arjen Fortuin en Joke Linders (red.), *Bespottelijk maar aangenaam. De biografie in Nederland*, Amsterdam 2007, p. 131-136.

- Renders, Hans, recensie *Wij zijn niet bang, tenminste, niet erg. Het Engelandvaardersdagboek van Daniël de Moulin*, ingeleid en bezorgd door Hylke Faber en Pieter Stolk, in: *Het Parool* 14-9-2006.
- Renders, recensie Claudine Taittinger, *Claudine. Brieven van een femme fatale in ruste*, in: *Het Parool* 5-10-2006.
- Renders, Hans, recensie Dorinde van Oort, *Vrouw in de schaduw. Een familiegeschiedenis*, in: *Historisch Nieuwsblad* 15(2006)8, p. 57.
- Renders, Hans, recensie Sytze van der Zee, *Anatomie van een seriemoordenaar*, in: *Het Parool* 19-10-2006.
- Renders, Hans, 'Le Figaro', in: *Media Facts* 9(2006)5, oktober, p. 41-43.
- Renders, Hans, recensie G.A.I. Schuijt, *Vrijheid van nieuwsgaring*, in: *Media Facts* 9(2006)5, oktober, p. 56.
- Renders, Hans, recensie Maria Santos-Sainz, *L'Élite journalistique et*

- son Pouvoir*, in: *Media Facts* 9(2006)5, oktober, p. 57.
- Renders, Hans, recensie Jan van der Vegt, *Hendrik de Vries. Biografie*, in: *Het Parool* 26-10-2006.
 - Renders, Hans, recensie *Negende Bulletin Tweede Wereldoorlog*, in: *Het Parool* 31-10-2006.
 - Renders, Hans, 'Katholieke Illustratie (1867-1968)', in: Marieke van Delft [e.a.], *Magazine! 150 jaar Nederlandse publiekstijdschriften*, Waanders Uitgevers, Zwolle 2006, p. 36-37.
 - Renders, Hans, 'Markante hoofdredacteurs', in: Marieke van Delft [e.a.], *Magazine! 150 jaar Nederlandse publiekstijdschriften*, Waanders Uitgevers, Zwolle 2006, p. 62-63.
 - Renders, Hans, 'Journalistiek', in: Marieke van Delft [e.a.], *Magazine! 150 jaar Nederlandse publiekstijdschriften*, Waanders Uitgevers, Zwolle 2006, p. 102-103.
 - Renders, Hans, 'Boeken bij de vleet; Van bloemlezing tot roman over tijdschriften', in: *Magazine! Over 150 jaar tijdschriften*, Wim Verbei [red.], Koninklijke Bibliotheek, Den Haag 2006, p. 108-111.
 - Renders, Hans, recensie Richard Breitman, *Heinrich Himmler. De architect van de holocaust*, in: *Het Parool* 23-11-2006.
 - Renders, Hans, recensie José de Kruif, Marijke Meijer Drees en Jeroen Salman, *Het lange leven van het pamflet*, in: *Media Facts* 9(2006)6, december, p. 54.
 - Renders, Hans, recensie James H. Walters, *Scoop. How the Ciano Diary was smuggled from Rome to Chicago where it made worldwide news. An historical adventure*, in: *Media Facts* 9(2006)6, december, p. 55.
 - Renders, Hans, recensie Hildelies Balk, *De kunstpaus H.P. Bremmer 1871-1956*, in: *Het Parool* 11-1-2007.
 - Renders, Hans, recensie Sigmund Freud, *Werken 1-10 1885-1938, Werken 11 Inhoud Werken, Lexicon, Bibliografieën, Registers, Concordanties, Addenda, Inleiding en annotaties*, James Strachey en anderen. Bezorgd door Wilfred Oranje, met CD-rom waarop de elf delen kunnen worden doorzocht, in: *Het Parool* 25-1-2007.
 - Renders, Hans, recensie F.J.M. van de Ven, *Anton Jurgens Hzn 1867-1945. Europees ondernemer; bouwer van een wereldconcern*; Arie van der Zwan, *Hij overwon iedereen op een vrouw na. F.H. Fentener van Vlissingen 1882-1962*, in: *Historisch Nieuwsblad* 16(2007)1, januari, p. 52-53.
 - Renders, Hans, recensie Frank Westerman, *Ararat*, in: *Het Parool* 8-2-2007.

- Renders, Hans, recensie Eric-Jan Weterings, *Deurwaarder van de vriendschap. Wim Hora Adema (1914-1998) en Voor de vrouw maar voor haar niet alléén... Fiep Westendorp in de krant, samengesteld door Gioa Smid*, in: *Media Facts* 10(2007)1, februari, p. 46.
- Renders, Hans, recensie Patrick Collier, *Modernism on Fleet Street*, in: *Media Facts* 10(2007)1, februari, p. 47.
- Renders, Hans, recensie Atte Jongstra, *De avonturen van Henry II Fix*, in: *Vrij Nederland* 24-2-2007.
- Renders, Hans, recensie Pierre Assouline, *Hotel Lutetia*, in: *Vrij Nederland* 10-3-2007.
- Renders, Hans, recensie Niels Bokhove en Marijke van Dorst, 'Einmal ein großer Zeichner'. *Franz Kafka als bildender Künstler*, in: *Het Parool* 9-3-2007.
- Renders, Hans, recensie L.R. van Harinxma thoe Slooten, *Toegang tot het recht in perszaken*, in: *Media Facts* 10(2007)2, april, p. 50.
- Renders, Hans, recensie Piet Bouwmeester, *De gouden greep van 'Woeste Willem'. De roerige geschiedenis van het zelfstandige Algemeen Dagblad*, in: *Media Facts* 10(2007)2, april, p. 49.
- Renders, Hans, recensie Georges Duhamel, *Civilisatie 1914-1917*, in: *Het Parool* 19-4-2007.
- Renders, Hans, recensie Christiaan Snouck Hurgronje, *Mekka in de tweede helft van de negentiende eeuw. Schetsen uit het dagelijks leven*, vertaald en ingeleid door Jan Just Witkam, in: *Vrij Nederland* 5-5-2007.
- Renders, Hans, 'Mannen van Beteekenis. Ontstaan en groei van de biografie in de 19de eeuw', in: *Geschiedenis Magazine* 42(2007)4, juni, p. 28-32.
- Renders, Hans, recensie Frans Denissen, *De vrouwen van Mussolini. Achter de façade van het fascisme*, in: *Vrij Nederland* 9-6-2007.
- Renders, Hans (samen met Paul Arnoldussen), interview Wim van Norden, "We leren steeds meer en daarom blijven we kranten lezen", in: *Het Parool* 12-6-2007.
- Renders, Hans, recensie Auke Kok, *Dit was Veronica. Geschiedenis van een piraat*, in: *Media Facts* 10(2007)3, juni, p. 57.
- Renders, Hans, recensie Norbert C. Williams, *Horace Greeley. Champion of American Freedom*, in: *Media Facts* 10(2007)3, juni, p. 59.
- Renders, Hans, recensie Hans Kruuk, *Niko's natuur. Een biografie van Niko Tinbergen*, in: *Het Parool* 21-6-2007.
- Renders, Hans, recensie Joachim Fest, *Ik niet. Herinneringen aan een*

jeugd, in: *Vrij Nederland* 30-6-2007.

- Renders, Hans, recensie Marc Dugain, *Het geheim van J. Edgar Hoover*, in: *Vrij Nederland* 7-9-2007.

- Renders, Hans, recensie Simon Sebag Montefiore, *Stalins Jeugdijaren. Van Rebel tot rode tsaar*, in: *Het Parool* 9-8-2007.

- Rovers, Eva, 'Het eerste, het beste, het nieuwste en het meeste. Guggenheim en Kröller-Müller verzamelden tegen de vergetelheid', in: *Academische Boekengids*, 8(2007)64, p. 2-5.

- Rovers, Eva, lemma Jacoba Busken (1759-1841), <http://www.inghist.nl/Onderzoek/Projecten/DVN/lemmata/data/JacobaBusken>

- Rovers, Eva, lemma Anna van der Horst (1735-1785), <http://www.inghist.nl/Onderzoek/Projecten/DVN/lemmata/data/Horst>

- Stutje, J.W., 'Een baanbrekende voorganger, Ferdinand Domela Nieuwenhuis', in: *Biografie Bulletin*, najaar 2006, p. 51-55.

Lezingen en wetenschappelijke activiteiten

- Lang, Jan de, 29-3-2007, Huis de Beurs, Groningen. 'Frederik C.H. Hirschmann. De Militair'. Lezing voor congres 'De Koloniale Biografie'.

- Langeveld, Herman, 19-2-2007, Den Haag. 'De man die in de put sprong'. Lezing voor de Sociëteit voor Culturele Samenwerking.

- Langeveld, Herman, 25-4-2007, Amsterdam. 'Zonen van hetzelfde huis. Willem en Dirk Schermerhorn tussen Christendom en communisme'.

Lezing op het symposium 'Strijd om de ziel. Christendom en communisme in de 20e eeuw', georganiseerd door het Historisch Documentatiecentrum voor het Nederlands Protestantisme van de Vrije Universiteit.

- Renders, Hans, 11-10-2006, Zontaclub, Groningen. 'Oude levens, nieuwe kwesties'.

- Renders, Hans, 3-11-2006, De Industriele Groote Club, Amsterdam. Jurylid 'Moedigste hoofdredacteur 2006'.

- Renders, Hans, 10-11-2006, IISG, Amsterdam. Oude levens, nieuwe kwesties. Lezing voor congres 'De Ondernemersbiografie'.

- Renders, Hans, 26-1-2007, Vereniging de Harmonie, Groningen. 'Oude levens, nieuwe kwesties'. Lezing voor de 'Krans van professorendames Groningen'.

- Renders, Hans, 18-3-2007, Stedelijk Museum Schiedam, Schiedam. Dagvoorzitter 'De lezende Lucebert'.
- Renders, Hans, 30-3-2007, Huis de Beurs, Groningen. Slotbeschouwing op congres 'De Koloniale Biografie'.
- Renders, Hans, 3-4-2007, Centre for the Book, Kaapstad. 'Contemporary values of life'. Lezing voor congres 'A World Elsewhere: Orality, Manuscript and Print in Colonial and Post-Colonial Cultures', door Society for the History of Authorship, Reading and Publishing (SHARP).
- Renders, Hans, 11-4-2007. Interview in 'Hoe zit dat', Teleac.
- Renders, Hans, april 2007. Interview, Radio SBS, Australië.
- Renders, Hans, 12-5-2007, De Grote Sociëteit, Maastricht. 'Oude levens, nieuwe kwesties'. Lezing en voorzitter op de 'Dag van de biografie'.
- Renders, Hans, 15-5-2007, Selexyz Scholtens, Groningen. 'Het leven van J.C. Bloem'. Interview met Bart Slijper.
- Renders, Hans, 29-6-2007. Hoofdgast 'Verre verwanten', Teleac.

- Rovers, Eva, 4-6 juli 2007, Kingston University, Londen. 'Contexting the collector of modern art. Helene Kröller-Müller and the breakthrough of modern art'. Lezing voor congres: 'The Spirit of the Age: Debating the Past, Present and Future of Life Writing'.

- Smits, Boudewijn, 22-11-2006, RUG, Groningen. 'Affaire Aantjes'. Lezing in het kader van de Colloquium reeks politieke cultuur '*Het is een schandaal!*'.

- Stutje, J.W., 8-10 december 2006, School of Oriental and African Studies (SOAS), London. 'On Ernest Mandel's legendary optimism.' Historical Materialism Annual Conference 2006: New Directions in Marxist Theory.
- Stutje, J.W., 5-5-2007, Zuiderpershuis, Antwerpen. 'Ernest Mandel (1923-1995) Schijn en werkelijkheid van een revolutionair optimist.' Lezing Centre Ernest Mandel: Colloquium Ernest Mandel.
- Stutje, J.W., 10-5-2007, IISG, Amsterdam. Ernest Mandel, Rebel tussen droom en daad.'
- Stutje, J.W., 14-5-2007, Boekhandel Forum, Mechelen. 'Ernest Mandel, Rebel tussen droom en daad.'
- Stutje, J.W., 22-5-2007, AmSAB-Instituut voor Sociale geschiedenis, Gent. 'Ernest Mandel, Rebel tussen droom en daad.'

- Stutje, J.W., 10-6-2007, De Burcht-Vanbondsmuseum, Amsterdam.
'Ferdinand Domela Nieuwenhuis (1846-1919), Revolte en melancholie: romantiek in Domela's kritiek op de moderniteit.'

2.9 Redacteurschappen en adviescommissies

In het academiejaar 2006-2007 waren Herman Langeveld en Hans Renders lid van het bestuur van de Werkgroep Biografie van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde. Deze werkgroep geeft het *Biografie Bulletin* uit.

In het academiejaar 2006-2007 was Shirley Haasnoot hoofdredacteur van de *Academische Boekengids*, een tweemaandelijks uitgave van Amsterdam University Press.

Ten behoeve van het Comité van Ministers Vlaanderen en Nederland van de Nederlandse Taalunie was Hans Renders lid van de adviesraad.

Daarnaast was Renders redacteur van het Vlaams-Nederlandse wetenschappelijke tijdschrift *ZL. Literair-historisch tijdschrift* (Antwerpen) en maakte hij deel uit van de editorial board van het wetenschappelijke tijdschrift *Quaerendo. A Quarterly Journal from the Low Countries devoted to Manuscripts and printed Books* (Leiden) en van het wetenschappelijke tijdschrift *Le Temps des Médias. Revue d'histoire* (Parijs).

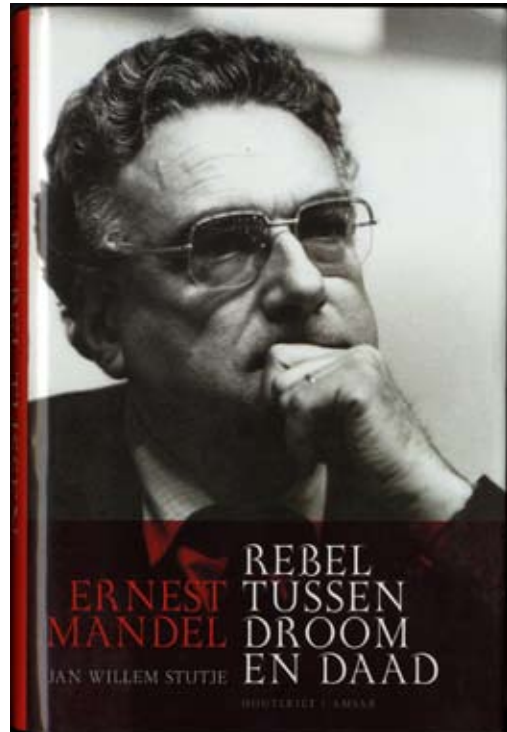
Voor het project over de geschiedenis van geschreven pers in de 20ste eeuw in 22 Europese landen 'Dictionnaire de la presse (écrit) en Europe xxxe siècle', onder auspiciën van het onderzoeksinstituut Sciences Po te Parijs, is Hans Renders coördinator Nederland.

Tevens is Hans Renders coördinator Nederland voor het 'Projet EURO-HISMEDIA, réseau européen de recherche. Médias, guerre et imaginaires de guerre en Europe (xxe-xxie siècles)'.

Op verzoek van het Dr. Hendrik Muller Vaderlandsch Fonds heeft Hans Renders zitting in de begeleidingscommissie van dr. M.R. Doortmont, die de biografie van Hendrik Muller gaat schrijven.

Dit jaar zijn er twee congresbundels verschenen, onder redactie van onder meer Hans Renders:

- Jacques Dane & Hans Renders (redactie), *Biografie & Psychologie*, Uitgeverij Boom/Biografie Instituut, Amsterdam 2007, 164 blz.
- Hans Renders & Gerrit Voerman (redactie), *Privé in de politieke biografie*, Boom/Biografie Instituut, Amsterdam 2007, 148 blz.

Onderwijs en samenwerkingsverbanden

3.1 Begeleiding studenten/promovendi

In het collegejaar 2006-2007 verzorgde Hans Renders samen met Boude-
wijn Smits het onderzoekscollege ‘Loe de Jong en de beeldvorming over de
Tweede Wereldoorlog’ en begeleidde hij enkele studenten bij hun afstudeer-
scriptie.

Zo heeft Binne de Haan onderzoek gedaan naar invloeden van theoretische
literatuur over biografieën op gepubliceerde Nederlandse en buitenlandse
biografieën. Dit onderzoek leidde in juni 2007 tot zijn doctoraalscriptie.

Dit jaar zijn er voorbereidingen getroffen voor de ondersteuning van een
promovenda uit Zuid-Afrika, L. Korf. Komend collegejaar zal zij met on-
dersteuning van het instituut biografisch onderzoek doen naar D.F. Malan en
haar proefschrift schrijven in Groningen, gefinancierd door de Nederlands
Zuid-Afrikaanse Vereniging (NZAV).

Hans Renders is ook gevraagd als tweede begeleider van diverse afstu-
deerscripties van studenten Geschiedenis en Nederlands. Bovendien trad
Renders op als copromotor van het proefschrift van Bart Slijper.

3.2 Leerstoel

Wegens de Stichting Democratie en Media is per 1 maart 2007 Hans Ren-
ders voor 0,4 fte benoemd tot bijzonder hoogleraar Geschiedenis en Theorie
van de Biografie aan de Rijksuniversiteit Groningen. De leerstoel heeft tot
doel de bestudering van de geschiedenis en theorie van de biografie te sti-
muleren.

Renders' onderwijs en onderzoek richten zich op het verder ontwikkelen
van het relatief nieuwe vakgebied. Hij initieert door middel van congressen
en publicaties theorievorming over het genre biografie en begeleidt onder-
zoekers die een biografie als proefschrift voorbereiden. Het gaat hierbij on-
der meer om de onderzoeken naar Loe de Jong, Helene Kröller-Müller, An-
ton Kröller en G.J. van Heuven Goedhart.

3.3 Samenwerkingsverbanden

Voor de congresbundel van het congres Psychologie & Biografie is onder
meer samengewerkt met het Archief- en Documentatiecentrum Nederlandse
Psychologie, en voor de bundel van het congres op 24 maart 2006 met het
Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen. Voor het congres op
10 november 2006 werd onder meer samengewerkt met het IISG/NEHA en de

Werkgroep Biografie. Het congres in maart 2007 over de koloniale biografie werd georganiseerd samen met het Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde (KITLV) en het Instituut voor Geschiedenis van de Universiteit Leiden.

Voor het digitaliseringsproject wordt samengewerkt met BoekopCD te Apeldoorn en de Universiteitsbibliotheek Groningen.

Voor het project EURO-HISMEDIA betreffende het thema media, oorlog en representatie van oorlog in Europa (20ste en 21ste eeuw) is er samenwerking met de Universiteit van Versailles Saint-Quentin-en-Yvelines.

Voor het project over de geschiedenis van geschreven pers in de 20ste eeuw wordt er samengewerkt met het Franse instituut voor politieke wetenschappen Sciences Po te Parijs.

3.4 Biografisch Portaal

Het Biografie Instituut werkt samen met het Instituut voor Nederlandse Geschiedenis en enkele andere instellingen aan een 'Biografisch Portaal'. Dit portaal is bedoeld om wetenschappelijk onderzoek te bevorderen door onder meer biografische naslagwerken en bestanden digitaal op internet beschikbaar te maken. Er wordt gewerkt aan een gezamenlijke NWO-aanvraag voor een startsubsidie. Het digitaliseerproject van het Biografie Instituut genoemd in paragraaf 2.7 kan ook hiervoor dienst doen.

Publiciteit

Het derde jaar van zijn bestaan kwam het Biografie Instituut weer veelvuldig in de publiciteit. Veel aandacht was er voor de biografie van Bart Slijper van J.C. Bloem, de benoeming van Hans Renders als hoogleraar en de beide congresbundels. Op diverse websites en in radioprogramma's werd aandacht besteed aan de activiteiten van het Biografie Instituut. Besprekingen van projecten van het Biografie Instituut in de geschreven pers verschenen in:

- *Algemeen Dagblad* (28-4-2007)
- *Apeldoorns Stadsblad* (24-1-2007)
- *Biografie Bulletin* (zomer 2006)
- *Dagblad van het Noorden* (27-4-2007, 11-5-2007)
- *De Groene Amsterdammer* (8-6-2007)
- *de Volkskrant* (11-5-2007, 5-6-2007)
- *Eindhovens Dagblad* (12-5-2007)
- *Het Parool* (24-1-2007, 22-3-2007, 2-5-2007)
- *Historisch Nieuwsblad* (mei 2007)
- *Letterennieuws RUG* (oktober, december 2006, februari, maart, april, juni 2007)
- *Nederlands Dagblad* (23-3-2007, 20-4-2007)
- *Nieuws van [De Redactie]* (26(2006) november)
- *NRC Handelsblad* (1-6-2007, 3-6-2007)
- *Staatscourant* (1-6-2007)
- *Trouw* (9-6-2007)
- *UK* (36(2007)33, 36(2007)34)
- *Vrij Nederland* (19-5-2007)
- *ZL. Literair-historisch tijdschrift* (6(2007)2)

De OndernemersBiografie

Mythe & Werkelijkheid

Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis
Cruquiusweg 31
1019 AT Amsterdam

Biografie Instituut
Metze Research

10 november 2006

RuG

De Ondernemersbiografie

Mythe & Werkelijkheid

Amsterdam, IISG, 10 november 2006

Verslag van het congres

Na een lange tijd van relatieve veronachtzaming, is de ondernemersbiografie de laatste jaren weer in opkomst. Voor het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG), het Biografie Instituut, Metze Research en de Werkgroep Biografie van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde was dat aanleiding om de handen ineen te slaan en een congres te organiseren over de biografie die gewijd is aan de ondernemer. Op vrijdag 10 november 2006 kwamen in het gebouw van het IISG Amsterdam zo'n honderd belangstellenden bij elkaar (de bezoekers die een deel van de dag bijwoonden meegerekend waren het er 120), benieuwd naar de negen lezingen van deskundige sprekers waarin de ondernemersbiografie vanuit diverse invalshoeken belicht zou gaan worden.

Na de ontvangst met koffie, opende dagvoorzitter Vic van de Reijt het congres. Dr. Jacques van Gerwen, die bij het IISG onderzoek verricht naar Nederlandse ondernemers, vertelde in zijn openingslezing over de moeizame opkomst van de ondernemersbiografie in Nederland in de afgelopen zestig jaar. Belangrijke zaken als de definitie voor een ondernemer, de sterke daling van het aantal ondernemers in Nederland tot de jaren tachtig en het gegeven dat het overgrote deel van die ondernemers uit het midden- en kleinbedrijf komt (maar liefst 95 procent), passeerden de revue. Het waren vooral zogenaamde amateur-biografen die de ondernemer portretteerden, professionele historici en biografen hadden meer oog voor de bedrijfsgeschiedenis als geheel, constateerde Van Gerwen.

Door een toenemende biografische belangstelling in Nederland in het algemeen in de jaren negentig, de toegenomen media-aandacht voor de mens achter de ondernemer en een herwaardering van zijn functie als rolmodel door de bevolking, is de ondernemersbiografie in de loop van het laatste decennium in Nederland in opkomst. Met name is er sprake van biografieën van ouderwetse entrepreneurs en is het de vraag wat biografen gaan doen met de ondernemers uit het midden- en kleinbedrijf en de managers.

Vervolgens was het woord aan prof. dr. Pim Kooij, verbonden aan de RUG en aan de Universiteit Wageningen, die mede namens dr. Ben Gales,

economisch-sociaal onderzoeker aan de RUG, verhaalde over het academische perspectief van ondernemersbiografieën. Kooij toonde het publiek tot de verbeelding sprekende boekomslagen en titelpagina's en liet de geschiedenis van de Nederlandse ondernemersbiografie beginnen in 1871, toen Anthony Winkler Prins een biografie schreef van de industrieel Willem Albert Scholten.

Albert Heijn (*Anneke Boot*)

Van oudsher werden in de economische theorie ondernemers als ‘onpersoonlijk’ gezien. In de a-historische economische sociologie van de jaren zeventig in de twintigste eeuw werd dat weer opgepakt. New Economic History zorgde er echter voor dat de rol van de individuele ondernemer in korte tijd wel weer van belang werd. Dat kon niet verhinderen, zo legde Kooij uit, dat er een groeiende kloof ontstond tussen de wetenschappelijke geschiedschrijving en wat er aan ondernemersbiografieën op de markt verscheen, die vooral het werk van amateur-historici waren. Sinds 2000 is er dan wel sprake van de verschijning van integrale biografieën, waarbij de ondernemer ook los van het bedrijf als actor in de maatschappij wordt onder-

zoekt, maar die integrale biografie gaat ten onder aan overdaad en petite histoire. Biografen van ondernemers zouden methodologisch sterker staan als ze hun biografie beter zouden inbedden in wetenschappelijke geschiedbeoefening, en niet voornamelijk van individuele competenties zouden uitgaan en vanuit dat standpunt vaak te kortzichtige psychologisering toepassen.

Na deze eerste twee boeiende lezingen kregen alle aanwezigen een uur de tijd onder het genot van een goed verzorgde lunch bij te praten of met elkaar kennis te maken in de kantine en binnenplaats van het mooi gesitueerde instituut. Drs. Wessel Gossink, redacteur van *Het Financieele Dagblad*, vertelde na deze onderbreking in de eerste lezing van het middag gedeelte over de ondernemersprijzen die jaarlijks in Nederland worden uitgereikt. De ultieme ondernemer, op basis van welke criteria wordt die eigenlijk aangewezen? Gossink vertelde dat de jury's zelf ook uit ondernemers bestonden. Met de keuze voor de prijswinnaar gaven ondernemers op die manier aan wat ze belangrijk vonden aan zichzelf en hun collega's. Verder is de algemene tendens volgens Gossink dat de keuze voor de prijswinnaars vaak veel meer iets over de tijd zegt, dan over de winnende ondernemer. In de crisisjaren tachtig gingen de prijzen bijvoorbeeld naar ondernemers die bedrijven in problemen bestuurden.

Drs. Jos van Hezewijk, directeur van Elite Research, hield vervolgens een verhaal over de oude en nieuwe ondernemerselites. De nieuwe elites van vandaag schoppen het niet zover als de elites van de Gouden Eeuw en de Industrialisatie, was zijn stelling. De rijkste Nederlanders van vandaag zijn nog steeds voor het overgrote deel afkomstig uit de oude elite. Het kapitaalbezit is echter wel wezenlijk van karakter veranderd: de meerderheid van het kapitaal is tegenwoordig in collectieve handen, waar die vroeger in particuliere handen was.

Kan men het privéleven van een ondernemer in zijn zakelijke wapenfeiten terugzien? Dr. Hans Renders, directeur van het Biografie Instituut, ging in zijn lezing in op vijf kritische punten betreffende de ondernemersbiografie. De persoonlijke eigenschappen van de ondernemer roepen problemen op, terwijl het denken over de biografie als genre zich richt op biografieën van politici en schrijvers. En dat terwijl in ondernemersbiografieën volgens Renders vaak benadrukt wordt dat ondernemers door hun persoonlijkheid hun positie veroverden. Een ondernemer, zo poneerde Renders, die te dicht op zijn product zit, zal nooit een succesvolle ondernemer worden. De biograaf van een ondernemer moet derhalve een ruimere cirkel om zijn onder-

werp trekken en religie, politiek en de mogelijke rol van de ondernemer in de Tweede Wereldoorlog nauwkeurig onderzoeken.

Vervolgens was het de beurt aan prof. dr. Luchien Karsten (RUG) om het langste lezingenblok van het congres af te sluiten met een verhelderend betoog vanuit het perspectief van de managementliteratuur. De Canadese hoogleraar Gareth Morgan stelde in 1986 vast dat er in grote lijnen twee verschillende perspectieven op ondernemerschap kunnen worden gehanteerd: de organisme-metafoor, gebaseerd op de negentiende-eeuwse geschriften van de Franse denker C.H. de Saint-Simon, en de mechanistische metafoor. Pas na de Tweede Wereldoorlog brak de algemene systeem-theorie door en die theorie zou grote invloed uitoefenen op het management-denken. De vraag naar wat een ondernemer is moet volgens Karsten, zo maakte hij onder meer via intrigerende sheets waarop pinguïns figureerden duidelijk, veel meer gezocht worden in de specifieke kennis die een succesvolle ondernemer heeft en hem daardoor onderscheidt van anderen. Bij het analyseren van een ondernemer moet dus niet alleen de mechanistische metafoor gevolgd worden, concludeerde Karsten.

Na een verkwikkende theepauze vertelde prof. dr. Meindert Fennema, verbonden aan de afdeling Politicologie van de UvA, over zijn biografie van dr. Hans Max Hirschfeld, die inmiddels is verschenen. Wat - of beter - wie bepaalt of iemand nu bankier, diplomaat, topambtenaar of staatsman was? Hirschfeld kan volgens Fennema als een belangrijke architect van het huidige Nederland én van de Europese eenwording worden beschouwd. Bovendien was hij een symbool van de innige relatie die in die tijd nog tussen overheid en bedrijfsleven bestond.

Drs. Matthijs Dicke, directeur van Stad en Bedrijf, kondigde vervolgens zijn duo-lezing met dr. Joop Visser aan als 'een praktisch blokje' waarin het grootschalige project *Biografisch Woordenboek van Nederlandse Ondernemers* uit de doeken werd gedaan. In het begin van de jaren negentig waren er al ambitieuze plannen om een dergelijk werk op te zetten. Uiteindelijk verscheen in 2002 een biografisch woordenboek over ondernemers in Rotterdam onder de titel *Rotterdamse Ondernemers 1850-1950*, dat veel succes had. Visser was projectleider en redacteur van dit woordenboek en Dicke eindredacteur. Nu staat er een project van zes delen met biografieën van ondernemers uit heel Nederland op stapel.

Visser erkende dat de criteria voor het biografisch woordenboek in hoge mate subjectief zijn. Het maatschappelijke criterium, bijvoorbeeld of ondernemers ook actief waren in het culturele leven, telt in het algemeen

echter zwaar mee. Op de vraag van dagvoorzitter Van de Reijt wanneer het woordenboek uitkomt, antwoordde Visser dat het de bedoeling is dat er per jaar een deel zal verschijnen.

Aan prof. dr. Arie van der Zwan, ex-topmanager, hoogleraar en biograaf, was de eer de laatste lezing van het congres te presenteren. Van der Zwan vestigde met een intrigerend verhaal de aandacht op het interbellum: volgens hem is het een van de interessantste perioden uit de geschiedenis van het Nederlandse bedrijfsleven. Na het begin van de twintigste eeuw, waarin Nederland een ongelooflijk goed ondernemersklimaat kende en bedrijven als Shell en Unilever snel groot konden worden, liep het in het interbellum helemaal mis met de Nederlandse economie. Zo kon het gebeuren dat de kansen die de Duitse bezetting het bedrijfsleven vervolgens bood, door de Nederlandse ondernemers met beide handen werd aangegrepen. Van der Zwan stelde aan het slot van zijn lezing voor om een project op te zetten voor ondernemersbiografieën die in dit tijdvak vallen. Aan de hand daarvan kan vervolgens de geschiedenis van het interbellum herschreven worden.

Binne de Haan

De Koloniale Biografie

Huis de Beurs, Groningen
29 & 30 maart 2007

Biografie Instituut
KITLV
Universiteit Leiden

Universiteit Leiden

Biografie Instituut
RuG

De Koloniale Biografie

Groningen, Huis de Beurs, 29 & 30 maart 2007

Verslag van het congres

De wisselwerking tussen individuele levens en grotere historische ontwikkelingen komt in een biografie wellicht duidelijker naar voren dan in welke andere vorm van geschiedschrijving ook. De lotgevallen van vooraanstaande personen uit de Nederlandse (post)koloniale geschiedenis leveren voor deze stelling fascinerend bewijsmateriaal, zo bleek op het congres 'De Koloniale Biografie', dat op donderdag 29 en vrijdag 30 maart in Huis de Beurs in Groningen plaatsvond. Het congres werd georganiseerd door het Biografie Instituut, in samenwerking met het Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde uit Leiden en het Instituut voor Geschiedenis van de Universiteit Leiden.

Twaalf sprekers lieten onder leiding van dagvoorzitter Noraly Beyer hun licht schijnen over evenzoveel markante personen uit de geschiedenis van voornamelijk Nederlands-Indië en Suriname. De belangstelling voor het congres was groot. Op donderdag kwamen maar liefst 130 belangstellenden op de lezingen af en velen van hen, waarvan een deel in Groningen had overnacht, keerden de volgende dag terug. Zij maakten via de lezingen niet alleen kennis met bekende en minder bekende personen die in de Nederlandse koloniën werden geboren, maar luisterden ook naar het levensverhaal van twee Nederlanders die in de koloniën actief waren.

Michel Doortmont, universitair hoofddocent Internationale Betrekkingen en Afrika Studies aan de RUG, sprak over de Rotterdamse 'ontdekking-sreiziger' Hendrik Muller (1859-1941), een etnografisch publicist die zowel populair-wetenschappelijke als academische studies over zijn reizen in Afrika, Azië en Amerika schreef. Jan de Lang liet aan de hand van het leven van KNIL-officier Frederik Hirschmann (1870-1935) zien hoe grillig het leven van een Nederlandse militair overzee aan het eind van de negentiende eeuw was.

Het leven van Madelon Lulofs (1899-1958), die als schrijfster M.H. Székely-Lulofs van vooral het boek *Rubber* (1931) internationaal bekend werd, stond centraal in de lezing van biograaf Frank Okker. Hij liet zien dat Lulofs al vroeg behept was met een explosief rechtvaardigheidsgevoel. Lulofs was niet de enige literator die op het congres in de schijnwerpers stond.

Michiel van Kempen, bijzonder hoogleraar West-Indische Letteren aan de Universiteit van Amsterdam, schrijft een biografie over de uiterst veelzijdige schrijver Albert Helman en op het congres greep hij de aandacht van het publiek door één boek uit Helmans oeuvre centraal te stellen: *De zwarte Cats* (1978).

Wim Willems, hoogleraar Sociale Geschiedenis aan de Campus Den Haag van de Universiteit Leiden, hield een bevlogen voordracht over schrijver Tjalie Robinson (1911-1974), die als zoon van een Nederlandse militair en een Indische moeder in Nijmegen geboren werd onder de naam Jan Boon. Robinson bracht in zijn verhalen volgens Willems een ode aan de 'kattewaad-cultuur' waarin hij opgroeide in Nederlands-Indië. Ewald Raveles (1935-1983) was de echte naam van de Surinaamse dichter R. Dobru. Cynthia Abrahams, anglist en bezig met een promotieonderzoek naar Dobru, riep in haar verzorgde lezing de Surinaamse dichter tot leven aan de hand van foto's en geluidsfragmenten.

De andere op het congres besproken historische protagonisten bewogen zich voornamelijk op het grillige en gevaarlijke terrein van de politiek. De Nederlandse koloniale overheersing speelde een hoofdrol in hun levens. Sayyid 'Uthmān (1822-1914) was de enige van hen die in dienst stond van de Nederlandse staat, zo vertelde Nico Kaptein, islamoloog en senior research fellow aan het International Institute for Asian Studies in Leiden. 'Uthmān was een Indonesisch-Arabisch religieus geleerde, die geen Nederlands sprak, maar toch via de Nederlandse islamoloog Snouck Hurgronje een adviseurschap verwierf in Batavia.

Raden Mas Noto Soeroto (1888-1951), een Javaanse edelman, was ook pro-Oranje als het om de koloniale verhoudingen ging. Neerlandicus René Karels schrijft een proefschrift over Noto Soeroto, die een vriend was van Soeparto. Zijn belangrijkste daden lagen op het politieke vlak, zo vertelde Karels: in zijn invloedrijke politieke ideeën ging hij uit van een geleidelijk proces dat moest leiden naar Indonesische zelfregering.

Sutan Sjahrir (1909-1966) en Tan Malaka (1894-1949) speelden allebei in de eerste helft van de twintigste eeuw een grote rol in de Indonesische strijd voor onafhankelijkheid. Kees Snoek, buitengewoon hoogleraar Letterkunde en Cultuurgeschiedenis van het Nederlandse taalgebied aan de Sorbonne in Parijs, wist het publiek te boeien met onder meer citaten uit de liefdesbrieven van Sjahrir en zijn Nederlandse vrouw, Maria Duchâteau. Politiek wetenschapper Harry Poeze, hoofd van de KITLV-uitgeverij in Leiden, verhaalde op indringende wijze over het spannende leven van Malaka, die als

Indonesisch marxist het onderspit dolf tegen de stalinisten en de groep van Soekarno.

Historica Rosemarijn Hoefte, hoofd Collecties van het KITLV in Leiden, analyseerde het leven van Grace Schneiders-Howard (1869-1968), een vrouw uit de hogere stand van Suriname die in Den Haag haar opleiding genoot. Zij werd als eerste vrouw in de Koloniale Staten van Suriname gekozen. De Surinaamse minister-president Henck Arron (1936-2000) stond centraal in de lezing van Peter Meel, directeur van het Onderzoeksinstituut Geschiedenis van de Universiteit Leiden. Volgens Meel streefde Arron naar emancipatie in zowel zijn persoonlijke als zijn politieke leven.

Het congres werd afgesloten met twee algemene lezingen. Gerry van Klinken, research fellow bij het KITLV, legde uit waarom in Indonesië alleen maar biografieën in de vorm van hagiografische heldenverhalen verschijnen. Hans Renders, kersvers hoogleraar Geschiedenis en Theorie van de Biografie en directeur van het Biografie Instituut, wees tenslotte op de invloed van de journalistiek op de ontwikkeling van de biografie als genre in de negentiende eeuw.

In haar afsluiting van het congres sprak dagvoorzitter Beyer haar bewondering uit voor het werk van de biografen. Terecht, want het congres toonde aan dat het Nederlandse lezerspubliek dankzij hen uit kan kijken naar een serie nieuwe en aansprekende koloniale biografieën.

Binne de Haan

JACQUES DANE & HANS RENDERS [RED.]

BIOGRAFIE & PSYCHOLOGIE

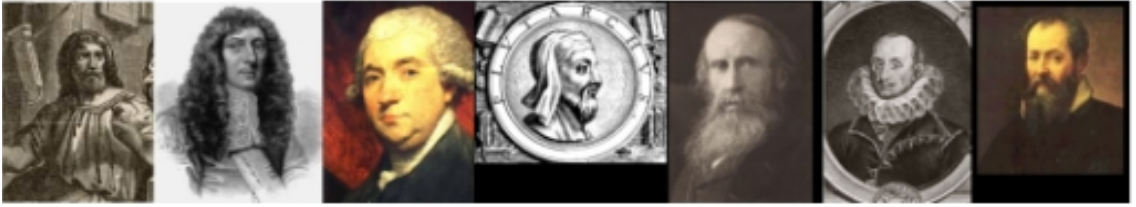
Boom | BIOGRAFIE INSTITUUT

HANS RENDERS & GERRIT VOERMAN [RED.]

PRIVÉ
IN DE
POLITIEKE
BIOGRAFIE

Boom | BIOGRAFIE INSTITUUT

Suetonius

Aubrey

Boswell

Plutarchus

Stephen

Brantome

Vasari

Hans Andreus

J.C. Bloem

Jan Campert

Domela
Nieuwenhuis

Sigmund Freud

G.J. van Heuven
Goedhart

Loe de Jong

Willem
Schermerhorn

Anton Kröller

Helene Kröller-Müller

Alice Nahon

Jan Hanlo

